

Interdoc: az első nemzetközi nem-kormányzati számítógépes hálózat

Ez a cikk az *Interdoc* történetét mondja el: miért hozták létre, mik a céljai, milyen a felépítése, és hogyan járult hozzá a társadalmi igazságosság nemzetközi mozgalmait segítő számítógépes hálózatok kiépítéséhez. Az Interdoc hálózatát a Valletri Egyezményt aláíró nemzetközi nem-kormányzati szervezetek alapították meg 1984-ben, az első ilyenfajta hálózatként. Célja a társadalmi igazságosságért küzdő mozgalmak információcseréjének biztosítása volt, s működése során megvetette az alapokat az aktivisták támogatására szolgáló további hálózati intézmények kiépítéséhez.

Szerzői információ:

Brian Martin Murphy.

Brian Martin Murphy a New York állambeli Lewiston városban működő Niagara Egyetem kommunikációs tanszékén tanít. Első könyvének címe *The world wired up: Understanding the new communications puzzle (A behálózott világ: Az új kommunikációs rejtvény értelmezése*, London: Comedia, 1983) Rendszeresen publikál tanulmányokat az új médiumok és a társadalom kapcsolatáról. Két legújabb cikke az internet kritikai történetével, illetve a számítógépes hálózatok alternatív médiafejlesztésre való felhasználásával foglalkozik.

Így hivatkozzon erre a cikkre:

Murphy, Brian Martin. „Interdoc: az első nemzetközi nem-kormányzati számítógépes hálózat”.

Információs Társadalom V, 3. szám (2005): 82–94.

<https://dx.doi.org/10.22503/inftars.V.2005.3.6>

A folyóiratban közölt művek

a Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Így add tovább! 4.0

Nemzetközi Licenc feltételeinek megfelelően használhatók.

Brian Martin Murphy

Interdoc: az első nemzetközi nemkormányzati számítógépes hálózat

Bevezetés

A Valletri Egyezmény 2004-ben lett húszéves. 1984-ben néhány nemzetközi nemkormányzati szervezet (*International Non-Governmental Organization, INGO*) négy kontinens képviselőjében megállapodást kötött egy számítógépes hálózat létrehozásáról. Céljuk a társadalmi igazságosságért küzdő mozgalmak információcseréjének biztosítása volt. Ez lett az első ilyenfajta hálózat. Megvetette az alapokat a további hálózati intézmények számára, amelyek az aktivisták támogatására szolgálnak. Működését az internet történetének krónikáiban még ezután kell majd feltárni.

Ma gazdag irodalom áll rendelkezésünkre az internet történetéről, ami az átfogó kronológiáktól (Moschovitis és tsai, 1999) a részletes esettanulmányokig (Hauben és Hauben, 1997) terjed. Megvan továbbá a társadalmi igazságért nemzetközi mozgalmak keretében küzdő nemkormányzati szervezetek számítógépes hálózatainak részirodalma is (Murphy, 1994, 2000, 2002; Ford – Gil 2001; Warkentin 2001; Smith 2001; Martinez–Torres 2001; Ribeiro 1998; Castells 1997, Frederick 1992–1993). Az *Interdoc* ezeknek a beszámolóknak a többségében nem jelenik meg, noha megelőzte szinte valamennyi történetet, amiről az irodalom számot ad, és szinte mindegyikhez hozzájárult valamilyen módon.

Ez a cikk az *Interdoc* történetét mondja el: miért hozták létre, mik a céljai, milyen a felépítése és hogyan járult hozzá a társadalmi igazságosság nemzetközi mozgalmait segítő számítógépes hálózatok kiépítéséhez.

Miért: a nemzetközi nemkormányzati szervezetek és a Valletri Egyezmény

A Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (*Organization for Economic Cooperation and Development, OECD*) a nemzetközi nemkormányzati szervezet (*INGO*) fogalmát a következőképpen határozza meg: „magánemberek csoportja által meghatározott emberbaráti célra létrehozott és irányított, önkéntes egyéni közreműködők segítségével tevékenykedő szervezet”.¹

Az *INGO*-k tevékenysége számos politikai, gazdasági és társadalmi területet ölel fel. Ennek a szektornak a története egészen az 1500-as évekig nyúlik vissza (Ghils, 1992). A jelen tanulmány az 1940-es évek után létrejött kisebb méretű *INGO*-k alszektoraival foglalkozik.

Ezeknek a szervezeteknek a többsége az északi félgömbön jött létre. Magánemberektől származó pénzeszközök felhasználásával segítséget nyújtottak a szegények-

¹ Wheeler (1988: 2).

nek, többnyire a déli félgömbön. Az 1970-es évek során céljaik bizonyos mértékig módosultak.

Úgy látták, hogy a szegények helyzete semmivel sem javul. A kis méretű *INGO*-k más megközelítést választottak: a „Dél” alulról szerveződő csoportjainak megsegítésére törekedtek, és a globális társadalmi és gazdasági rendszer reformjéért folyó küzdelemben azok partnereiként, szószólóiként tevékenykedtek (Poulton és Harris, 1988). Az új megközelítés alapvetően fontossá tette az információs és kommunikációs készségek fejlesztését (Broadhead – Herbert-Copley, 1988).

Új stratégiájuk részeként a kis *INGO*-k létrehoztak egy intézményt olyan *NGO*-k életre hívására, amelyek Délen alakulnak meg, és nemzetközi szinten kampányolnak. Ez az intézmény a „Fejlesztési akciók nemzetközi koalíciója” (*International Coalition for Development Action, ICDA*) elnevezést kapta, és a székhelye Belgiumba került.

Az *ICDA* elnöki pozícióját rotációs rendszerben töltötték be a tagnemzetek szervezetei. 1980-ban és 1981-ben Kanada, illetve a Nemzetközi Együttműködés Kanadai Tanácsát (*Canadian Council for International Cooperation, CCIC*) képviselő Chris Pinney volt a szervezet elnöke.

Pinney informális felmérést végzett a tagcsoportok körében. Úgy találta, hogy a „déli” *NGO*-k számára jobb információs és kommunikációs forrásokat kell biztosítani. 1982-ben kapcsolatot létesített az Egyesült Nemzetek Szervezete által támogatott *IDOC* elnevezésű adatszervezési *NGO*-val, és azzal közösen szponzoráltak egy konferenciát a nemzetközi számítógépes hálózatépítés lehetőségeiről az *ICDA* tagjai számára.

A konferenciát egy Róma melletti olasz városban, Valletriben tartották. A résztvevők mindössze tíz *NGO*-t képviseltek, de összetételük jó keresztmetszeti képet nyújtott Észak-Amerika (Kanada), Skandinávia, Latin-Amerika, Nyugat-Európa, Afrika és Ázsia információs aktivistáiról. Pinney a konferencia ajánlásait egy *Tandy 100* típusú hordozható számítógépen rögzítette. A konferencia eredményeként egy nemzetközi *NGO* vállalkozott arra, hogy két éven át kísérleti jelleggel gondoskodik az adatbázisok és a számítógépes kommunikációs lehetőségek megosztásáról Dél és Észak között.

A kísérlethez az ottawai székhelyű Nemzetközi Fejldéskutató Központ (*International Development Research Centre, IDRC*) nyújtott támogatást. 1984 októberében Pinney és munkatársai ismét találkoztak Valletriben a program eredményeinek értékelése céljából. A déli *NGO*-k sikeresen üzembe helyezték és kísérletileg használatba vették a számukra juttatott számítógépes kommunikációs eszközöket, igazolva, hogy lehetséges az adatbázisok, az elektronikus levelezés és a nemzetközi távközlési rendszerek közvetítésével lebonyolított konferenciák olyan módon történő közös felhasználása, ami nem kerül ellentmondásba saját kritikái, illetve pártfogói programjaikkal.

A küldöttek október 2. és 7. között egy héten keresztül folytatott tanácskozásai során megegyeztek abban, hogy felállítanak egy globális hálózatot az *INGO*-k számítógépes kommunikációjának elősegítésére. Az új kezdeményezésnek az *Interdoc* nevet adták. Maga az ezt rögzítő dokumentum mindmáig egy privát archívumban van elhelyezve. A nyilvánosság tájékoztatása céljából a dokumentum teljes szövegét tartalmazza az 1. függelék.

A Valletri Egyezmény aláírói közé tartozott az *IDOC* és vele együtt az *Instituto Brasileiro de Análises Sociais e Economicas (IBASE)*, Brazília), az *ICDA* (Belgium), a *Conseil pour le Développement de la Recherche en Science Sociales en Afrique (CODESRIA)*, Szenegál),

az *Asia Monitor Research Centre* (AMRC, Hong Kong), az *Antenna* (Hollandia), a *SATIS* (hollandiai székhelyű NGO-adatbázis fejlesztő szervezet, amely száz „népi” jellegű információs technológiai csoport számára nyújt szolgáltatásokat), a *Human Rights Information and Documentation Systems* (HURIDOCS, Norvégia), az *Instituto Latinoamericano de Estudios Transnacionales* (ILET, Chile), a *Centro des Estudios y Promotion del Desarrollo* (Peru) és az *International Development Education Research Agency* (IDERA, Kanada).

Felépítés és szerkezet

A Valletri Egyezmény szövege mintegy a nemzetközi társadalmi igazságossági mozgalmak kommunikációjának kiáltványaként is olvasható:

„Az egyének és a közösségek jóléte az információhoz való hozzáférésüktől és az információ alkalmazására való képességüktől függ. Az információ tehát központi szerepet játszik a fejlődési folyamatban valamennyi társadalomban. [...] Az új információs technológiák újabb gyors fejlődése új lehetőségeket nyitott meg az NGO-k számára az információk továbbítása és megosztása terén. [...] Egy ilyen globális hálózatnak csak akkor lehet hiteles szerepe a fejlődésben, ha helyi kezdeményezések alapján jön létre, mindvégig azokhoz kapcsolódik, és azok szolgálatában áll. [...] Hangsúlyozni kell, hogy az információmenedzsment önmagában nem lehet cél, hanem csupán alapvető eszköz a konkrét és fenntartható eredmények elérése, az emberek életének jobbítása szolgálatában. Az információmenedzsmentnek és a hozzá kapcsolódó hálózati gyakorlatnak az információ mobilizálására kell irányulnia, nem pedig a megbénítására.”

Fogantatásától számítva öt év elmúltával, 1989-ben az *Interdoc*nak már volt technikai tanácsadó bizottsága és titkársága. *Online* központját egy elektronikus levelező rendszer és „hirdetőtábla” (*bulletin board*) típusú konferenciarendszer alkotta.

A holland tagszervezet (az *Antenna*) szerződést kötött a németországi székhelyű *GeoNet* kereskedelmi elektronikus postaszolgáltatóval, hogy az szerverként biztosítsa a konferenciák és a dokumentumcsere lebonyolítását. A hálózat indulásakor 75 tagintézmény használta ezt a rendszert. 1985-ben a profitérdekeltségű *GeoNet* rendszer kibővült, hozzáférési pontokat teremtve a legtöbb nyugat-európai országban és az USA-ban is.

Önkéntesen vállalkozó NGO-k egy csoportja Londonban a *GeoNet* égisze alatt létrehozta a *Poptel* rendszert, melynek feladata a nem profitérdekeltségű entitások kiszolgálása volt. Az évtized végére a *Poptel/GeoNet* már 45 ország 600 NGO-jának mint intézményi felhasználónak a forgalmát kezelte. A felhasználók számára elektronikus postaszolgáltatást nyújtott, és hozzáférhetővé tette számukra az európai és észak-amerikai *online* adatbázisokat. A *Poptel*t több dokumentációs központ és alternatív újságkiadó, illetve könyvkiadó szervezet is használatba vette

A hálózatot három egymáshoz kapcsolódó „körben” építették ki. A központi vagy első kommunikációs kört a *Poptel/GeoNet* hálózata alkotta az Egyesült Királyságban működő székhelyével és több mint hatszáz egyéni és intézményi felhasználóval. A középső vagy második kör 25 kritikai/pártfogói NGO-ból épült fel szerte a világon, azok hálózatait

vagy hirdetőtábla-szolgáltatásait összekötve a *Poptell/GeoNet* rendszerrel. Ezek az intézmények kísérleteztek a *Fidonet* rendszer és más kommunikációs lehetőségek alkalmazásával is. A harmadik kört helyi és regionális partnerek, egyéni kliensek és közösségi csoportok alkották, akiket a középső vagy második kör szolgált ki.

A harmadik kör tagjait a középső körhöz tartozó *NGO*-k képezték ki az elektronikus rendszerek használatára. A középső kör számos tagja specializálódott továbbá a stratégiai információk felkutatására a harmadik körhöz tartozó entitások számára.

Noha ennek a laza, háromkörös Interdoc hálózatnak a technikai központja a *Poptell/GeoNet* volt, magát a rendszert lényegében a középső vagy második kör csoportjai tartották össze, akik kiszolgálták a harmadik kör felhasználóit, miközben fenntartották a nemzetközi kommunikációs kapcsolatokat a *Poptell/GeoNet* rendszerrel. Az összes felhasználó száma négy- és ötezer között volt, ezek többsége Észak-Amerikában és Nyugat-Európában működött. A középső körhöz tartozó 25 *NGO* az alábbi megoszlásban helyezkedett el a világon:

- Nyugat-Európa: 8 (Belgium, Hollandia, Svédország és az Egyesült Királyság területén működő központokkal);
- Észak-Amerika: 4 (USA 3, Kanada 1);
- Közép- és Dél-Amerika: 6 (Brazília, Chile, Kolumbia, Nicaragua, Peru, Uruguay);
- Afrika: 3 (Kenya, Dél-Afrikai Köztársaság, Zimbabwe);
- Ausztrália és Ázsia: 4 (Ausztrália, Hong Kong, Fülöp-szigetek, Thaiföld). (Lane, 1990)

Célok

1989-ben a számítógépekért lelkesedő aktivista, Graham Lane hozzáfogott egy útmutató és felhasználói kézikönyv kidolgozásához a hálózat számára. Ennek érdekében végzett kutatásainak eredményeit ezután egy londoni székhelyű szervezet, a Nemzetközi Kapcsolatok Katolikus Intézete (*Catholic Institute for International Relations, CIIR*) adta közre. Maga a monográfia Kommunikáció a haladásért: útmutató a nemzetközi elektronikus levelezéshez (*Communication for progress: A guide to international e-mail*) címmel jelent meg. Ez a kötet részben kiáltvány, részben kézikönyv és egyben a mozgalmi tevékenységek katalógusa volt.

A kiadványban közölt dokumentumok bemutatják a nemzetközi nemkormányzati számítógépes hálózatok kiépülésének helyzetét az 1980-as évek végén. Megmutatják, hogy a nemzetközi társadalmi igazságossági mozgalmakat szolgáló számítógépes hálózatok használata terén már jelen volt egy intézményesült, öntudatos erő, ami készen állt arra, hogy a későbbiekben hamarosan bekapcsolódjon az internet hálózatába.

A kiadványnak több mint a fele technikai kérdésekkel foglalkozik. Érdekesebb az a rész, amely az eszméket és a célokat, valamint a hálózatépítés önkritikus képét mutatja be. A kézikönyv előszavában előrebocsátott összefoglalást Michael Polman, a hollandiai *Antenna* szervezet igazgatója és az *Interdoc* támogatója írta. Az 1980-as évek második felében Polman biztosította a technikai és szervezési szolgáltatásokat az *Interdoc* számára. Ugyancsak ő működtette a holland *NGO*-k *online* hirdetőtábla-szolgálatát. Beutazta egész Afrikát, Latin-Amerikát és Ázsiát, szemináriumokat vezetve, amelyeken azt taní-

tották, hogy az *NGO*-k a saját kritikai, illetve pártfogói feladataik ellátása érdekében hogyan léphetnek *online* kapcsolatba egymással és a nagyobb hálózati közösséggel.

Polman bevezetője először is megvilágítja a társadalmi igazságosságért küzdő *NGO*-k és a hálózati működés összeillő voltát:

„A legtöbb *NGO* információval foglalatoskodik a társadalmi változás érdekében. Egyes szervezetek az információk gyűjtésére, mások az információk elemzésére, megint mások pedig az információk terjesztésére koncentrálnak. Az *NGO*-k független felderítő központokká váltak, egy-egy régióra vagy valamely speciális témára szakosodva...

A hálózati működés olyan jól illeszkedik az *NGO*-k természetéhez, ahogyan a kesztyű rásimul a kézre. Támogatja az információk nem hierarchikus rendszerben történő informális cseréjét, elősegíti a laterális kommunikációt és a decentralizált együttműködést... A mikroszámítógépeknek a globális adatkommunikációs hálózatokkal való összekapcsolódására épülő olcsó és azonnali nemzetközi kommunikáció ennél fogva nagymértékben ösztönözte az *NGO*-k hálózatainak fejlesztését...

Az egyre inkább jól tájékozott platformokként és érdekcsoportokként működő *NGO*-k ma már felül tudnak emelkedni azon az egymás között folyó versengésen, ami a korai 1980-as éveket jellemezte...

A számítógépes hálózatok technológiája az alulról jövő kezdeményezésekből felépült szervezetek számára is hozzáférést biztosított gyakorlatilag minden elérhető információforráshoz. Képessé tette az *NGO*-kat arra, hogy figyelemmel kísérjék saját országaik gazdaságának és döntéshozó szerveinek elkerülhetetlen internacionalizálódását. A nemzetközi *NGO*-közösség fokozatosan kialakítja saját globális ideológiáját, reagálva a kormányközi intézmények és a transznacionális vállalatok tevékenységére a foglalkoztatás, az élelmezés, az egészségügy és az oktatás területein...

Az elektronikus hálózatok kiépítése lehetővé teszi, hogy az alulról jövő kezdeményezések alapján létrejött mozgalmak részt vegyenek a globális problémák megoldásában, és e folyamat során az Észak és a Dél, valamint a Kelet és a Nyugat között húzó-dó kulturális és ideológiai szakadékok lassan áthidalódnak.”²

Polman megfogalmazta azokat a problémákat is, amelyek a technológiák, az intézményesülési formák, valamint a fajok és a nemek közötti szakadékok struktúrájával és tartalmával kapcsolatban az *Interdoc* álláspontja szerint aggodalomra adnak okot:

1. Az érzelmi töltésű megnyilatkozásokat szimbólumok váltják fel, és a kérdések alaposabb kifejtését kerülik, hogy időt és pénzt takarítsanak meg. [...] Ha nincs elektronikus postafiókunk, ez éppen olyan elszigetelő hatású, mint ha nincs postacímünk. Ott, ahol a hálózatépítést valaha az emberek összehozására szolgáló eszköznek tekintették, szakadékok keletkeznek az egyes *NGO*-k között és az egyes szervezeteken belül is.
2. A nemzetközi hálózatokban részt vevő *NGO*-kra leselkedő másik veszély az őket létrehozó népi-polgári (*grassroot*) szervezetekkel való kontaktus fenntartása terén jelentkezik.
3. A partnerszervezetek közötti hagyományos kapcsolatok sok tekintetben változáson mennek keresztül. A pénzalapokat biztosító ügynökségek el vannak árasztva az *NGO*-któl hozzájuk érkező igényekkel, és nehezen tudnak megküzdeni az új információk tömegével és azok belső elosztásával. A pénzalapok allokációjánál azok az *NGO*-k járnak jól, amelyek *online* is jelen vannak, mivel a támogatandó projektek kiválasztásának folyamata, ami korábban hónapokat vett igénybe, ma már néhány napra vagy hétre redukálódott.

4. Egyes esetekben úgy tűnik, hogy az elektronikus hálózati működésre való átállás során meglehetősen „sápadt és férfiközpontú” (*pale and male*) hálózatok jöttek létre, amelyekben mindenütt fehér férfiak játszanak vezető szerepet, Északon és Délen egyaránt. Világosan látható hiány mutatkozik a nők és a harmadik világban működő bennszülött közösségek részvétele terén.³

Az Interdoc és a társadalmi igazságosságért küzdő nemzetközi aktivizmus

A katalógus bemutatta néhány olyan, a társadalmi igazságosságért küzdő *NGO* profilját, amelyek az 1980-as években a világ különböző részein igénybe vették az *Interdoc* szolgáltatásait. Ezek a szervezetek önmagukról adott leírásaikban megerősítik, hogy a számítógépes hálózatok használata a társadalmi változásokért folyó küzdelemben párhuzamosan fejlődött a technológia közéleti és gazdasági alkalmazásainak történetével, ami ugyanebben az időszakban jobban ismertté vált.

A Hong Kong-i központtal működő *Asia Monitor Resources Centre (AMRC)* tevékenysége a Dél-, Kelet- és Délkelet-Ázsiában előtérbe került munkaügyi kérdésekre koncentrált. A szervezet célja stratégiaileg hasznos információ szolgáltatása volt a dolgozók szervezetei számára az adott régióban, különös tekintettel az alulról építkező dolgozói csoportok kapcsolatainak biztosítására az egyes régiók között, a közös ellenfelekkel való szembeszállás elősegítése érdekében. Az *AMRC* beszámolt arról, hogy a *Poptell/GeoNet* rendszerben az *Interdoc* számára létrehozott konferencia- és e-mail szolgáltatásokat – az elektronikus hirdetőtáblákon elhelyezett közlemények és üzenetek, valamint az aktivistáktól kért információk iránti igények közzététele révén – felhasználták a kapcsolatok és a részvétel elősegítésére.

Az *Instituto Brasileiro de Análises Sociais e Econômicas (IBASE)* szervezetet São Paulóban, Brazíliában olyan *NGO*-ként hozták létre 1981-ben, amelynek feladata az *NGO*-k számára kutatási szolgáltatásokat nyújtó információs szakemberek és újságírók összefogása volt. Az *IBASE* működtette az *Alternex* elnevezésű elektronikus levelezőrendszert, s emellett vizsgálatokat végzett, továbbá konzultációs, adatfeldolgozási, adattovábbítási, valamint egyéb szolgáltatásokat nyújtott a vidéki és városi munkásegyletek, közösségi szervezetek, népoktatási és dokumentációs központok, diákszervezetek és mások számára.

A Fülöp-szigeteken működő *People's Access* elnevezésű szervezet arról számolt be, hogy 1987-től kezdve *online* hirdetőtábla-szolgáltatást nyújtott az *NGO*-k számára. Ez a kezdeményezés a Fülöp-szigeteken tevékenykedő *NGO*-k számára lehetővé tett számítógépes kommunikációval kapcsolatos kutatásoktól ösztönzött *ad hoc* kísérletek intézményesítéseként született meg 1985-ben. A *People's Access* elsősorban *online* hirdetőtábla-szolgáltatásként működött, és 22 helyi *NGO* tartozott a tagjai közé. Kiadott egy hírlevelet, és tagjai számára számítógépes kommunikációs képzési lehetőségeket nyújtott. Az *ACCESS-BBS* elnevezésű *online* hirdetőtábla napi összeköttetésben állt a *Poptell/GeoNet* rendszerrel.

Franciaországban a *Global Dialog Association (GDA)* arra használta fel a hálózatot, hogy elősegítse az információcserét a korábbi Szovjetunió területén létrejött *NGO*-k és a

Nyugat-Európában és az USA-ban működő szervezetek között. Norvégiában az Emberi Jogok Információs és Dokumentációs Rendszere (*Human Rights Information and Documentation System, HURIDOCs*) elnevezésű csoport a hálózat segítségével összekötést teremtett az emberi jogok érvényesülését figyelő szolgálatokkal szerte a világon.

A hollandiai székhelyű *Satis* szervezet a fenntartható fejlődést szolgáló technológiákról szolgáltatott információt 100 tagszervezet számára 50 országban. „Ennek a munkának az a célja, hogy segítse a helyi közösségi vállalkozásokat az életszínvonal emelésében, a problémák felvetésében, a pénzalapokhoz való hozzájutásban, a jövedelmek növelésében és a közösségek igényeinek kielégítésében.”⁴

Az Interdoc mint előfutár

1990-ben a nemzetközi NGO-k és a társadalmi igazságosságért küzdő más csoportok létrehozták a Progresszív Kommunikációs Társaság (*Association for Progressive Communications, APC*) elnevezésű új globális számítógépes hálózatot (Murphy, 2000). A szervezet információs hálózata a *Unix* operációs rendszerrel (*unix to unix control protocol, UUCP*) működő számítógépekre épült, és szinte azonnali hatást fejtett ki. Az INGO-k az ENSZ számos konferenciája alkalmából tartott kampányok és fórumok megszervezésére használták fel a rendszert (Frederick, 1993). Az 1990-es évek közepére a szervezet már a globális civil társadalom tényleges újrafelépítésének érdemét mondhatta magáénak, az NGO-kat az államokkal és a multilaterális szervezetekkel egyenlő diplomáciai státusra emelve (Warkentin, 2001).

Az APC létrehozásához vezető első informális egyezményt ténylegesen 1990 májusában, az *Interdoc* által szponzorált egyik konferencián kötötték meg Amszterdamban. Ezen a találkozón hét jól működő *online* hirdetőtábla-szolgálat megegyezett abban, hogy az általuk használt hardver és szoftver módosításával, illetve kiegészítésével az *UUCP* protokollra épülő, akadálymentesen átjárható hálózatot hoznak létre.

Más NGO-k által működtetett *online* hirdetőtábla-szolgálatok is támogatást kaptak, hogy csatlakozhassanak ehhez a hálózathoz, különösen a fejlődő világban. Ezek közül kettő – az *IBASE* (az *Alternex* elnevezésű hirdetőtábla-szolgáltatásával) és a *GreenNet* névre átkeresztelt *Poptel* – az *Interdoc* központi magjához tartozott.

Az 1990-es évek elején gyakorlatilag minden olyan INGO csatlakozott az APC rendszerhez, amelyek kísérleteztek a számítógépes kommunikációval. Az APC örökölte az *Interdoc*-tól azt a mély társadalmi aktivista elkötelezettséget, ami a kezdetektől fogva jellemezte (APC, 1997).

Konklúzió

Az 1980-as évek során az INGO-k szerte a világon megtanulták felhasználni a számítógépes hálózatokat a társadalmi igazságosságért indított akciókban. Az *Interdoc*-ot azért hozták létre, mert néhány segélyezéssel foglalkozó kisebb INGO népművelési és pártfogói feladatokat ellátó szervezetté alakult át, s ezek számára stratégiai fontosságú volt az információ és a kommunikáció.

Az alapító szervezetek a társadalmi igazságossággal kapcsolatos felfogásukat az egyesülésüket rögzítő dokumentumban, a Valletri Egyezményben fogalmazták meg. Céljuk egy másfajta számítógépes hálózat létrehozása volt, amely kifejezetten a társadalmi igazságosság eszméit szolgálja. Az *Interdoc* tudatosan kritikával kezelte a demokrácia és az egyenlőség terén a számítógépes hálózatépítés által felvetett kérdéseket.

A tagszervezetek a társadalmi igazságosságért folyó küzdelem szerteágazó tevékenységi spektrumának sokféle területén használták fel a hálózatot. Az *Interdoc* „kísérleti műhelyként” szolgált a nemzetközi nemkormányzati szervezetek számítógépes hálózatának kialakításához, ami 1990-ben Progresszív Kommunikációs Társulás (*Association for Progressive Communications, APC*) néven jött létre.

A szerzőről

Brian Martin Murphy a New York államban levő Lewistonban működő Niagara Egyetem kommunikációs tanszékének tanársegédje. Munkásságának középpontjában az új média és a társadalom kapcsolatai állnak. Legújabb publikációi: *A critical history of the Internet*, in Greg Elmer (ed.), *Critical perspectives on the Internet* (Lanham, Md.: Roman & Littlefield, 2002) és *Propagating alternative journalism through social justice cyberspace: The appropriation of computer networks for alternative media development in the 1990s*, in Ron Eglash et al. (editors), *Appropriating technology: Vernacular science and social power* (Minneapolis: University of Minnesota Press, 2004).

Függelék

A Valletri Egyezmény

1. Küldetésnyilatkozat

1.1. 1984. október 2. és 7. között számos NGO képviselői találkoztak az olaszországi Valletri városában, hogy konkrét tevékenységi tervet dolgozzanak ki az 1982 januárjában Lizabonban Dokumentációs munka a változásokért (*Documentation for Change*) címmel tartott értekezlet ajánlásainak megvalósítására. A valletri találkozó középpontjában az a javaslat állt, ami felvetette „az új információs technológiák különféle megvalósíthatósági tanulmányok, tapasztalatok és kutatási eredmények cseréjére való felhasználási lehetőségeinek kutatásával foglalkozó csoportok hálózatának létrehozását”.

1.2. A valletri csoport az alulról jövő fejlesztési mozgalmakkal nemzeti és nemzetközi szinten szerte a világon foglalkozó információs és dokumentációs központok képviselőiből tevődött össze.

2. Bevezetés

2.1. Az egyének és a közösségek jóléte az információhoz való hozzáférésüktől és az információ alkalmazására való képességüktől függ. Az információ tehát központi szerepet játszik a fejlődési folyamatban valamennyi társadalomban. Ennélfogva

- természetes, hogy az alulról kezdeményezett fejlődési mozgalmakban részt vevő csoportok hosszabb ideje közreműködnek az információ szisztematikus gyűjtésében, elemzésében és terjesztésében.
- 2.2. Az új információs technológiák újabb gyors fejlődése új lehetőségeket nyitott meg az NGO-k számára az információk továbbítása és megosztása terén. Ugyancsak drámaian megnövekedtek a nagyobb adatbázisokhoz való hozzáférés lehetőségei is. Ezek közé a gyors ütemben bekövetkezett fejlemények közé tartozik azoknak az újabban kifejlesztett információs technológiai eszközöknek a használatba vétele a déli országokban is, amelyeket az északi államokban már számos szervezetnél üzembe helyeztek.
- 2.3. Ezek a fejlődési folyamatok nagymértékben előre haladtak a lisszaboni értekezlet óta, ahol megfogalmazódott az eredeti javaslat arra vonatkozóan, hogy az NGO-k dokumentációs központjainak globális hálózata a modern távközlési technológiai eszközök révén kapcsolódjon össze. A valletri találkozó résztvevői azonban úgy érezték, hogy a globális hálózatnak azoknak a központoknak a valós szükségleteit kell kielégíteniük, amelyek az alulról kezdeményezett fejlődésért a populáris szervezetekkel együtt dolgoznak. Egy ilyen globális hálózatnak csak akkor lehet hiteles szerepe a fejlődésben, ha helyi kezdeményezések alapján jön létre, mindvégig azokhoz kapcsolódik, és azok szolgálatában áll. Továbbá a fejlődést szolgáló információcsere területén folyó viták és tevékenységi programok valamennyi szakaszában hangsúlyozni kell, hogy az információmenedzsment önmagában nem lehet cél, hanem csupán alapvető eszköz a konkrét és fenntartható eredmények elérése, az emberek életének jobbítása szolgálatában. Az információmenedzsmentnek és a hozzá kapcsolódó hálózati gyakorlatnak az információ mobilizálására kell irányulnia, nem pedig a megbénítására.

3. Az igények

- 3.1. Az információval kapcsolatos területeken működő csoportok a következő igényeket fogalmazták meg:

- Egymás megismerése: egyes régiókból érkezett csoportok kifejezésre juttatták, hogy más központok létezéséről és tevékenységéről nem tudnak eleget.
- A tudás megosztása: sürgős szükség van a számítógépes és telekommunikációs technológiáknak az információ kezelésére és terjesztésére való felhasználása, illetve kiválasztása terén rendelkezésre álló tudás és tapasztalatok megosztására. Ebbe beletartozik az információkezelési készségek és az erre szolgáló eszközök cseréje is. Közös igény nyilvánul meg több alkalom biztosítására a dokumentációs technikák, az adatbázis-kezelés, valamint az elektronikus kommunikáció terén nyújtott képzéshez.
- Az egymás adatbázisaihoz való hozzáférés javítása: felmerült az az igény, hogy a csoportok az információs igényeknek a legmegfelelőbb forrásokhoz való irányítását lehetővé tevő eszközök biztosítása esetén jelentősen támogathatják egymást.
- Az üzenetek és az információk cseréjéhez az NGO-knak szükségük van gyorsabb, hatékonyabb és olcsóbb kommunikációs eszközökre, különösen a sürgős kampányok során.

4. A források és a megoldás

4.1. A Vallettriben összegyűlt csoportoknak megvannak a maguk forrásai és képességei ahhoz, hogy ezeknek az igényeknek széles körben meg tudjanak felelni, ha együttműködnek egymással. Ennélfogva a találkozó résztvevői javasolják az NGO dokumentációs központok és fejlesztési célokra alakult akciócsoportok hálózatának létrehozását. Ez az együttműködő hálózat fogja biztosítani a szükséges csatornákat az információkezeléssel kapcsolatos készségek és tudás kölcsönös megosztásához. Ez a hálózat viselje az *Interdoc* nevet.

5. A hálózat tevékenységei

5.1. Az *Interdoc* tevékenységei a következő kétéves időszakban (1985–1986) a tagok általános információkezelési képességeinek erősítésére, valamint a helyi, nemzeti és regionális szintű együttműködés ösztönzésére fognak összpontosulni. A konkrét tevékenységi területek az alábbiak.

a) Az információkezeléssel kapcsolatos technikai tudás megosztása a következő módokon:

- Képzési műhelyek működtetése. A hálózat tagjainak meglévő és tervezett képzési tevékenységei az ilyen igények kielégítéséhez elérhetőek lesznek a különféle régiókban.
- Ösztöndíjak biztosítása tanulmányutak és a munkatárscsere lebonyolításához, lehetőleg regionális szinten, munka melletti továbbképzési céllal, más központok információs rendszereinek megismerése útján. (Az ezekkel a képzési tevékenységekkel kapcsolatos információáramlást az *IDOC* és a *SATIS* szervezetek koordinálják.)
- Technikai tanácsadó csoport felállítása a tagszervezetek szakértőiből és más NGO-k szakembereiből azzal a céllal, hogy a tagok és más NGO-k számára tanácsokat adjon a lehetséges számítógépesítési és telekommunikációs igények kielégítése területén. Ez a csoport lesz az új információs technológiával kapcsolatos tapasztalatok és információk összegyűjtésének és terjesztésének (hardver és szoftver) központja. A csoportot az *IBASE* és a *PRIO* koordinálja.

b) Az információk megosztása egy létrehozandó referencia- és klíring-intézet szolgáltatásai révén. Ezeknek a szolgáltatásoknak az a szerepük, hogy az információra vonatkozó igényeket – amilyen gyorsan csak lehet – a megfelelő csatornákon keresztül a megfelelő forrásokhoz irányítsák. A koordináció az *IDOC* feladata lesz, míg az adatszolgáltatást elsősorban a *CODESRIA*, a *CENDIT*, az *ICDA*, a *DCC*, az *IBASE*, az *ILET* és az *INIES* szervezetek biztosítják.

c) Munkabizottság felállítása a hatékony információcsere biztosításához a mind manuális, mind elektronikus rendszerekben történő feldolgozásra alkalmas formátumok szabványosítása terén folyó munka koordinálására. Ezt a munkát a *HURIDOCs* koordinálja, elsősorban a *SATIS* és az *IBASE* által szolgáltatott adatok alapján.

d) Hírlevél kiadása a hálózat számára, amely a manuális és a számítógépes információkezelés terén szerzett tapasztalatok cseréjét szolgálja, beleértve a hardver és a szoftver kérdéseit egyaránt, továbbá megvalósíthatósági tanulmányokat közöl a számítógépesítésről, a képzési eseményekről, az információkezelési technikákkal, a rendszerelemzéssel és az értékeléssel kapcsolatos kutatásokról, to-

vábbá apróhirdetési rovatot is tartalmaz. A hírlevelet az *ILET* és a *CENDIT* szerkeszti.

e) Irányelvek és útmutatók sorozatának kiadása olyan speciális technológiai kérdésekről, mint például a telekommunikációban alkalmazott eljárások és formátumok – ezt a feladatot a Technikai Tanácsadó Csoport koordinálja.

f) A hálózati hírek cseréjét biztosító mechanizmus kialakítása, például számítógépes „hirdetőtábla” szolgáltatásokkal, mintegy további és folyamatosan frissített „hírlevelet” eljuttatva a tagokhoz a hálózat híreivel. Ezt, valamint a tagok sürgősen közölni kívánt információinak és igényeinek cseréjét biztosító elektronikus postafiók-szolgáltatást az *ICDA*, az *IDOC*, az *ILR* és az *IPS* koordinálja. A regionális és régióközi elektronikus levelezőhálózat kiépítését előzetes kísérleti program készíti elő, amelyet modem- és/vagy telexkapcsolatok létesítésével valósítanak meg azok között a központok között, amelyek képesek ezt vállalni.

6. A hálózat struktúrája

6.1. Tagság:

Az *Interdoc* létrehozását kezdeményező valamennyi fél kívánsága és szándéka az, hogy a tagság a lehető legnyitottabb és legszélesebb körű legyen. Az alapítók azonban úgy érzik, hogy a tagok felvételével kapcsolatos döntéshozatali eljárás kidolgozásához további megfontolásokra van szükség. Ennélfogva az első két éves időszakban az *Interdoc* tagsága azokra az *NGO*-kra fog korlátozódni, amelyek a lisszaboni és a valletri találkozók valamelyikén vagy mind a kettőn részt vettek, és amelyek formálisan kinyilvánítják csatlakozási szándékukat.

6.2. Pénzügyek:

Kezdetben a pénzügyi forrásokat az évi tagsági díjak (minimum 50 USD) fogják biztosítani – az így befolyó összeget a hálózati hírlevél, valamint az indulással kapcsolatos feladatok közvetlen költségeinek fedezésére fordítják. Az első két évben folytatandó egyéb tevékenységekre vonatkozóan finanszírozási javaslat készül.

6.3. Koordináció:

Az első két éves időszak folyamán az *Interdoc* tevékenységeit egy ideiglenes végrehajtó bizottság fogja irányítani. Koordináló szerepe mellett ez a csoport meg fogja vizsgálni azt a kérdést, hogy az *Interdoc* önálló jogi személlyé válhat-e, és javaslatokat dolgoz ki a tagság találkozóiára. A végrehajtó bizottság – figyelemmel a különböző szinteken és különféle területeken folyó munka jellegére – kellőképpen mérlegelni fogja a konkrét tevékenységeket, valamint a különféle kommunikációs lehetőségeket és a hálózat kezdeményezéseit. A bizottság tagjai: Abdul Aziz Ly, Charles Foubert, Chris Pinney, John Sayer és Mario Padron.

A hálózat tevékenységeinek végrehajtása valamennyi tag elkötelezettségén alapul: a tagság egyhangúlag felhatalmazza és megbízza az *IDOC* szervezetét azzal, hogy gondoskodjék a jelen Valletri Egyezményben foglaltak teljes mértékű megvalósításáról, beleértve az *Interdoc* működéséhez szükséges pénzeszközök összegyűjtését és adminisztrációját.

7. Értékelés és utómunkálatok

- 4.1. Az első két éves időszak folyamán és a periódus végén értékelésre kerül sor. A hálózat és a hálózati tevékenységek lehetséges fejlesztésére és megszilárdítására vonatkozó jövőbeli döntéseket ennek az értékelésnek az eredményei alapján fogják meghozni. A hálózaton belüli értékelés aktuális folyamatait a *GRESEA* fogja koordinálni.

1984. október 7.

Forrás: Interdoc (1984): The Vallettri Agreement. *Antenna*, Neijmegen: The Netherlands.

Irodalom

- Association for Progressive Communications (APC), 1997. The APC mission, at <http://www.apc.org/english/about/index.shtml>.
- T. Broadhead – B. Herbert–Copley (1988): *Bridges of hope: Canadian voluntary agencies and the third world*. Ottawa: North South Institute.
- M. Castells (1997): *The information age: Economy, society and culture*. Volume II: *The power of identity*. Oxford: Blackwell.
- T. V. Ford – G. Gil (2001): Radical Internet use. In: J. Downing (ed.): *Radical media: Rebellious communication and social movements*. Thousand Oaks, Calif.: Sage, 201–234.
- H. Frederick (1993): Computer networks and the emergence of global civil society. In: Linda M. Harasim (ed.): *Global networks: Computers and international communications*. Cambridge Mass.: MIT Press, 1381–159.
- H. Frederick (1992): North American NGO computer networking against NAFTA: The use of computer communications in cross–border coalition building. *Gazette: International Journal of Mass Communication Studies*, vol. 50, numbers 2/3, 87–106.
- P. Ghils (1992): International civil society: International non–governmental organizations in the international system. *Historical Sociology*. Vol. 133 (August), 417–429.
- M. Hauben – R. Hauben (1997): *Netizens: On the history and impact of Usenet and the Internet*. Los Alamitos, Calif.: IEEE Computer Society Press.
- Grahame Lane (1990): *Communications for progress: A guide to international e–mail*. London: Catholic Institute for International Affairs.
- C. J. P. Moschovitis – H. Poole – T. Schuyler – T. M. Senft (1999): *History of the Internet: A chronology, 1843 to the present*. Santa Barbara, Calif.: ABC–CLIO.
- B. M. Murphy (2002): A critical history of the Internet. In: G. Elmer (ed.): *Critical perspectives on the Internet*. Lanham, Md.: Roman & Littlefield.
- B. M. Murphy (2000): The founding of APC: Coincidences and logical steps in global civil society networking, at <http://www.apc.org/english/about/history/index.shtml>.
- B. M. Murphy (1994): Addressing crises through new channels in the post–NWICO era: Alternative new agencies and the computer networks of non–governmental organizations. *Journal of International Communication*. Vol. 1, number 1 (July), 74–92.
- Chris Pinney (1997): Interviewed by author (2 June).
- R. Poulton – M. Harris (ed.) (1988): *Putting people first: Voluntary organizations and the third world*. London: Macmillan.
- G. L. Ribeiro (1998): Cybercultural politics: Non–governmental organizations and computer networks. In: S. Alvares – E. Dagnino – A. Escobar (ed.): *The cultural and the political in Latin American social movements*. Boulder, Colo.: Westview Press.

- J. Smith (2001): Cyber subversion in the information economy. *Dissent* (Spring), 48–52.
- M. E. Martinez–Torres (2001): Civil society, the Internet and the Zapatistas. *Peace Review*, vol. 13, number 3 (September), 347–356.
- C. Warkentin (2001): *Reshaping world politics: NGOs, the Internet, and global civil society*. Lanham, Md.: Roman & Littlefield.
- J. C. Wheeler (1988): *Voluntary aid for development: The role of non–governmental organizations*. Paris: Organization for Economic Co–operation and Development.

Copyright információ

A tanulmány 2004. október 13-án érkezett a *First Monday* szerkesztőségébe és 2005. április 7-én fogadták el közlésre.

Copyright 2005, Brian Martin Murphy.

Interdoc: The first international non–governmental computer network by Brian Martin Murphy

First Monday, vol. 10, number 5 (May 2005),

URL: http://firstissues/issue10_5/murphy/index.html